
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

פסיכולוגיה רב תרבותית - 51998

תאריך עדכון אחרון 03-03-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: פסיכולוגיה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר נורית נוביס דויטש

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: nurit.novis@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ג' בין 14:10 - 15:10

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

- את הקורס נפתח בהיכרות עם עקרונות כלליים ותיאוריות מרכזיות בפסיכולוגיה רב תרבותית, בין תרבותית ותרבותית, נמשיך במספר ניתוחי עומק של סוגיות בפסיכולוגיה בין-תרבותית ונסיים בדיון בסוגיות תרבותיות הקשורות בטיפול בכלל ובטיפול בישראל בפרט. הקורס יתמקד בשתי תמות מרכזיות: השפעת התרבות על הפרט, והאתגר של מפגשים בין-תרבותיים.

סקירת רוחב: פסיכולוגיה בין-תרבותית

בחלק זה נציג את עקרונות המחקר של פסיכולוגיה ותרבות, נבחין בין הפרדיגמות השונות בתחום, ננתח כמה מן הטקסטים הקלאסיים של התחום, נכיר מספר מסגרות תיאורטיות מארגנות שבהם נוכל להשתמש בהמשך, ונדבר על עריכת מחקר המתייחס לתרבות.

סקירת עומק: סוגיות בפסיכולוגיה בין-תרבותית בדגש קליני

בחלק זה נבחר מספר סוגיות להעמקה, בנושאים שעשויים להיות רלוונטים במיוחד לקלינאים: האם ה-5 Big של אישיות דומים מעבר לתרבויות ומה משמעות הדבר? האם לבני אדם עקרונות מוסר אוניברסליים? איך מגדירים אנשים שונים אושר והאם הם מרוצים חייהם במידה שווה מעבר לתרבויות? איך משפיעה תרבות על סגנון הורות? בהמשך נדבר על המפגש בין אנשים מתרבויות שונות סביב חוויות של הגירה, ועל פסיכופתולוגיה בפרספקטיבה תרבותית עם דגש על . ישנה אפשרות לשנות את הסוגיות שנעלה בהתאם לבקשות התלמידים.

ניתוח יישומי: טיפול במבט בין תרבותי

בחלק זה נשוחח על התאמת הטיפול הקליני והיעוצי לאוכלוסיות שונות בישראל. העקרונות בהם נעסוק יהיו כלליים אך לשם הדגמה נתמקד במפגש בין חילונים, דתיים וחרדים בחדר הטיפולים.

מטרות הקורס:

הכרות עם מספר פרדיגמות תרבותיות במחקר ובטיפול בתחום הפסיכולוגיה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- לקרוא מחקר שאינו לוקח בחשבון תרבות ולבקרו.
- לנתח מחקר שכולל מימד תרבותי ולהעריכו.
- להכיר מימדי תרבות מרכזיים ולהבחין בין תרבויות שונות במספר נושאי מפתח הרלוונטיים לטיפול
- להיות מודעים לחלק מן הסוגיות החשובות עבור מטפל/ת במסגרות ובהקשרים רב-תרבותיים.

דרישות נוכחות (%) :

95%

שיטת ההוראה בקורס: - הוראה פרונטלית עם וברי מצגות, כולל סרטים ועוד.

- דיונים

- תרגולים בכיתה
- המחשות של ניסויים
- התנסות אישית ביחס לבני תרבויות אחרות
- שיתוף בחוויות מן הקליניקה הטיפולית
- עבודה בזוגות ובקבוצות

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

תיאור הקורס

את הקורס נפתח בהיכרות עם עקרונות כלליים ותיאוריות מרכזיות בפסיכולוגיה בין-תרבותית ותרבותית, נמשך בהכרות עם עולם המחקר הפסיכולוגי התרבותי, ומשם נתקדם לדין בסוגיות תרבותיות הקשורות בטיפול בכלל ובטיפול בישראל בפרט. הקורס יתמקד בשתי תמות מרכזיות: השפעת התרבות על הפרט, והאתגר של מפגשים בין-תרבותיים.

מחקר פסיכולוגי בפרספקטיבה תרבותית:

בחלק זה נציג את עקרונות המחקר של פסיכולוגיה ותרבות, נבחין בין הפרדיגמות השונות בתחום, נכיר מספר מסגרות תיאורטיות מארגנות ונדבר על עריכת מחקר המתייחס לתרבות. כדוגמא ליישום מחקר דון בשאלה, איך משפיעה תרבות על סגנון ההורות.

טיפול פסיכולוגי בפרספקטיבה תרבותית - בחלק זה נפנה לעולם הטיפול ונעסוק באספקטים שונים של טיפול שבו יש לתרבות, ולפער התרבותי שבין מטפלת למטופל, השפעה משמעותית. אלו יכללו את המפגש בין אנשים מתרבויות שונות, הגירה והסתגלות, פסיכופתולוגיה בפרספקטיבה תרבותית, מפגש בין "אחרים" תרבותיים - יהודים וערבים, דתיים וחילונים - בקליניקה, וסוגיות בטיפול בחרדים.

דרישות הקורס:

1. השתתפות בשיעורים. חשוב להגיע אליהם ורצוי מאוד להשתתף בכל צורה פעילה שמתאימה לכם.
2. הגשת עבודה בסיום הקורס: ניתוח מקרה של טיפול בעל אספקטים בין-תרבותיים לאור תיאוריות ומושגים שידונו בקורס. מועד הגשת העבודה: חודש מסיום הקורס. העבודה עולה לכדי 80% מציון הקורס.
3. משיעור 4 ואילך יציגו שניים או שלושה תלמידים בכל שיעור ויניטות טיפוליות המשקפות סוגיה סביב נושא השיעור ויקשרו אותה לחומר הקריאה. (10-15 דקות). הנחיות ינתנו בהמשך. חלק זה יעלה לכדי 20% מהציון.
4. ישנן שתי מטלות לשיעורים 2 ו-3. מי שרוצה להגישם יקבל עליהם ציון שישוקלל לכדי 10% מציון הקורס, אם הציון גבוה מציון מטלות החובה, ולא ישוקלל בחישוב אם הוא נמוך ממנו.

ישנה שעת קבלה (14-15 ביום שלישי בחדר 2523) ואתם מוזמנים להגיע אליה ולשוחח איתי על כל סוגיה שהקורס מעלה בכם.

לקורס יש אתר במודל, ובו מאמרים בשלוש קטגוריות - חובה, בחירה והעשרה. יופיעו בו גם לינקים, מצגות וחומר נוסף. המצגות יועלו אחרי השיעור. בעמוד הבא מופיע סילבוס מפורט של הקורס

1. שיעור מבוא: מהי תרבות; פרספקטיבות תרבותיות במחקר ופערים תרבותיים בחיים; בין מחקר תרבותי לטיפול תרבותי; העמדה הרצויה לעבודה בין תרבותית: אמפתיה? פלורליזם? רב תרבותיות? ואולי די בכבוד לאחר?
2. הבניית הבדלים בין תרבויות - מקולקטיביזם ואינדיבידואליזם ועד למימדי התרבות של הופסטיד.

- חשיבה על המשמעות של הבדלים תרבותיים אלו בקליניקה.
3. פסיכולוגיה מחקרית: ביקורת על התחום מהמקום התרבותי. במה דומים ובמה שונים אנשים ממקומות שונים? איך בונים מחקר בין-תרבותי ומחקר תרבותי?
  4. הורות בפרספקטיבה תרבותית - דוגמא לניתוח הבדלים תרבותיים, וחשיבה על השלכותיהן על תיאוריות של התפתחות בפסיכולוגיה ועל תחום הטיפול.
  5. טיפול בפרספקטיבה תרבותית, ניבי מצוקה, מהו טיפול בתרבויות שונות?
  6. אבחון בפרספקטיבה תרבותית - פסיכופתולוגיה ועקרונות של דיאגנוזה. ניתוח דוגמאות מאוכלוסיית עולי אתיופיה.
  7. אימון התנסותי במפגש עם ה"אחר" - האחר ממני והאחר בתוכי בטיפול, עבודה עם דעות קדומות, העברה והעברה נגדית
  8. טיפול נפשי במטופלים מהאוכלוסייה הערבית - סוגיות טיפוליות, טיפול מותאם לאוכלוסייה זו.
  9. סיפורי הצלחה וכישלון בחוויות של הגירה וטיפול נפשי במהגרים.
  10. דת ופסיכולוגיה - המפגש בין העולמות.
  11. סוגיות בטיפול באוכלוסייה החרדית: סוגיות הקשורות ב- setting (אתגרים הלכתיים ועוד), סוגיות ערכיות, וסוגיות הקשורות במבני עומק טיפוליים (אשמה, התנגדות, העברה)
  12. סוגים של טיפול דתי, יהודי או רוחני: למי זה טוב, מתי והאם אפשר להעזר בחלק מהכלים שמציעים שיטות אלו?
  13. שיעור סיכום - האם טיפול בין-תרבותי מוצלח הוא אפשרי?

חומר חובה לקריאה:

שיעור 2:

Gladwell, M. (2008). Chapter 6, pp. 161-177.

הספר יצא גם בעברית, ואם תרצו להמשיך לקרוא, גם פרק 7 מתייחס לנושאים שלנו ורלוונטי מאוד לשיעור 2.

בנוסף, קיראו נא באתר Edge ברשת תחת הנושא: *What for ready is idea scientific* Culture. שיעורו של Laura Betzig ושל Pascal Boyer של הקצרים החיבורים את *retirement 2014?* (נמצא גם באתר).

מטלה לשיעור: כיתבו פסקה בה אתם מביעים עמדה בשאלה: האם המושג תרבות קריטי ולא זכה להתייחסות ראויה בפסיכולוגיה, או מיותר ומבלבל עבור תחום זה?

קריאת רשות למי שרוצה קצת להעמיק בסקירת חקר המושג "תרבות" במדעי החברה והרוח: Griswald (2008). *Culture and the cultural diamond*.

שיעור 3:

Henrich, J., Heine, S. J., & Norenzayan, A. (2010). *The weirdest people in the world*. *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2-3), 61-83.

מטלה לשיעור: חפשו את אחת מההתנגדויות לטיעון של חוקרים אלו, שמופיעים בתור חיבורים קצרים אחרי המאמר הראשי. בחרו בחיבור עימו אתם מזדהים במיוחד. רישמו לעצמכם מה הטיעון כדי שתוכלו להעלות אותו בשיעור. למעוניינים להגיש את המטלה, כיתבו חיבור קצר המציג את עמדתכם כלפי מאמרם של היינריך, היינה ונורנזיאן, תוך התדיינות עם אחת מהתגובות למאמר שקראתם. קריאת רשות, שגם אליה נתייחס בשיעור:

Marcus, H. and Kitayama, S. (2003), *Culture, self and the reality of the social*.

שיעור 4:

• Lancy, D. F. (2007): *Accounting for variability in mother-child play*. *American Anthropologist* 112(2).

• Dwairy, M. (2006) *Parenting styles in Arab societies*. *Journal of cross-cultural psychology*.

משיעור זה יציגו 2-3 תלמידים תיאורים קצרים מניסיונם הטיפולי בהקשר הרב תרבותי, סביב נושא השיעור

שיעור 5:

Tseng, W.s. (1999). *Culture and psychotherapy: Review and practical guidelines*. *Transcultural Psychiatry* 36(2): 131-171.

שיעור 6:

מרגולין, וויצטום, א. (2009). תסמונות נפשיות תלויות תרבות בישראל. *Medicine - פסיכיאטריה*, 13, עמ' 16-27 גריסרו, נ. (2009). ד"ר, יש לי תולעים בראש, שם, עמ' 28-33.

שיעור 7:

Cardemil, E. V. & Battle, C. L. (2003) *Guess who's coming to therapy? Getting comfortable with conversations about race and ethnicity in psychotherapy*. *Professional Psychology: Research and Practice*, 34, 278-286.

שיעור 8:

בילו, י. (2009), "את יודעת איך אומרים פסיכולוגיה במרוקאית?" עמ' 169-175.

שיעור 9:

יובל, י. (2001). אויב בחדר, בתוך "סערת נפש" עמ' 85-119.

ג'ראיסי, ע. (2013) טיפול פסיכוסוציאלי בחברה הערבית. פרק 23 בתוך חובב, מ. לוונטל, א. וקטן, י. (עורכים) עבודה סוציאלית בישראל. עמ' 506-526.

רשות:

Dwairy, M. (2009) *Culture analysis and metaphor psychotherapy with Arab-Muslim clients*

שיעור 10:

Benish-Weisman, M., & Horenczyk, G. (2010). *Cultural identity and perceived success among Israeli immigrants: An emic approach*. *International Journal of Intercultural Relations*, 34, 516-526.

שיעור 11:

בילו, י. וויצטום, א. (1994) "הציץ ונפגע", אלפיים, 9, עמ' 21-39.

שיעור 12:

Hess, E. (2014) The centrality of guilt – working with Ultra-Orthodox patients in Israel. *The American journal of Psychoanalysis* 74 , 262-279.
דיין, ח. (2015). כשהתנגדות לטיפול עטופה בטלית.

שיעור אחרון:

נוביס-דויטש, נ. (2008). מורשת פרויד והפסיכולוגיה היהודית. בתוך: בלס, גינצברג וכרמלי (עורכים). מורשת פרויד בין מדע לאומנות, עמ' 13-31

חומר לקריאה נוספת:

מקורות נוספים מומלצים:

1. מבוא, פסיכולוגיה בין תרבותית ותרבותית:

- Berry, J.W. (2002). Introduction to cross-cultural psychology. In J.W. Berry, J.H. Poortinga, M.H. Segall, & P.R. Dasen (eds.). *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications* (2nd ed). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kitayama, S., & Cohen, D. (Eds.). (2010). *Handbook of cultural psychology*. Guilford Press – Introduction.
- Shweder, R.A. (1991). *Thinking through Cultures: Expeditions in Cultural Psychology*. Cambridge: Harvard University Press.
- Kagitcibasi, C. & Poortinga, Y.H. (2000). Cross-cultural psychology: Issues and overarching themes. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 31 (3), 129-147.

2. מימדי תרבות – קולקטיביזם, אינדיבידואליזם ועוד.

- Gelfand, M. J., Raver, J. L., Nishii, L., Leslie, L. M., Lun, J., Lim, B. C., ... & Yamaguchi, S. (2011). Differences between tight and loose cultures: A 33-nation study. *Science*, 332(6033), 1100-1104
- Triandis, H.C. (2001). Individualism and Collectivism: Past, Present and Future. In D. Matsumoto (ed) *The Handbook of Culture & Psychology* (pp.35-50). Oxford: Oxford University Press
- Markus H. & Kitayama, S. (2003). Culture, Self, and the Reality of the Social. *Psychological inquiry* 14.3-4: 277-283
- Lindholm, C (1997): Does the Sociocentric Self Exist? Reflections on Markus and Kitayama's "Culture and the Self". *Journal of Anthropological Research*, Vol. 53, 4, 405-422.

3. זהויות מרובות, מעברי תרבות

- Phinney, J. S., Berry, J. W., Vedder, P., & Liebkind, K. (2006). The Acculturation Experience: Attitudes, identities, and behaviors of immigrant youth. In: *Immigrant Youth in Cultural Transition: Acculturation, identity, and adaptation across national contexts*, 71-116.

4. ערכים

- Schwartz, S.H. (1999). A Theory of Cultural Values and Some Implications for Work. *Applied Psychology: An International Review*, 48(1), 23-47.
- Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). The changing cultural values and the persistence of traditional values. *American sociological review*, 19-51.

5. אישיות

- Gurven, M., von Rueden, C., Massenkoff, M., Kaplan, H., & Lero Vie, M. (2013). How universal is the Big Five? Testing the five-factor model of personality variation among forager-farmers in the Bolivian Amazon. *Journal of personality and social psychology*, 104(2), 354.
- Hofstede, G., & McCrae, R. R. (2004). Personality and culture revisited: Linking traits and dimensions of culture. *Cross-cultural research*, 38(1), 52-88.

6. בין תרבויות: הגירה, אקולטורציה, רב-תרבותיות וזהות.

- Benet-Martínez, V., & Haritatos, J. (2005). Bicultural identity integration (BII): Components and psychosocial antecedents. *Journal of personality*, 73(4), 1015-1050.
- Berry, J. (1992). Acculturation and adaptation in a new society. *International Migration Quarterly Review*, 30, 69-85.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant Youth: Acculturation, identity, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 55, 303-332.
- Townsend, S. S., Major, B., Sawyer, P. J., & Mendes, W. B. (2010). Can the absence of prejudice be more threatening than its presence? It depends on one's worldview. *Journal of personality and social psychology*, 99(6), 933.
- Paluck, E. L., & Green, D. P. (2009). Prejudice reduction: What works? A review and assessment of research and practice. *Annual review of psychology*, 60, 339-367.

7. מוסר

- Graham, J., Nosek, B. A., Haidt, J., Iyer, R., Koleva, S., & Ditto, P. H. (2011). Mapping the moral domain. *Journal of personality and social psychology*, 101(2), 366.

8. פסיכופתולוגיה ותרבות

- Fadiman, A. (2012). *The spirit catches you and you fall down: A Hmong child, her American doctors, and the collision of two cultures*. Farrar Straus & Giroux
- Shiraev, E. & Levy, D. (2012) Chapter 9: psychological disorders. In: *Cross Cultural Psychology: Critical Thinking and Contemporary Applications*. 5th Edition.

9. הורות וגידול ילדים

- Dwairy, M., Achoui, M., Abouserie, R., & Farah A. (2006). Parenting styles, individuation, and mental health of Arab adolescents: A third cross-regional research study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37(3), 262-272.

10. טיפול רגיש תרבותית - כללי

- בן-דוד, ע. (1999). טיפול רגיש תרבות. בתוך: ק. רבין (עורכת), להיות שונה בישראל - מוצא עדתי ומין בטיפול בישראל. (עמ' 273-282). תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב-רמות.
- R, Zenk & ,L, Angermeier ,.E.B, Kanitz ,.W.D, Mendoza ,.R.C, Ridley (1994). Cultural sensitivity in multicultural counseling: A perceptual schema model. *Journal of Counseling Psychology*, 41(2), 125-136.
- BenEzer, G. (2012). From Winnicott's potential space to mutual creative space: A principle for intercultural Psychotherapy. *Transcultural Psychiatry*, 49(2) 323-339.
- Maples, M.F., Dupey, P., Torres-Rivera, E., Phan, L.T., Vareen, L., & Garrett, M.T. (2001). Ethnic diversity and the use of humor in counseling: Appropriate or inappropriate? *Journal of Counseling & Development*, 79, 53-60.
- Sue, D. W. (2012). *Counseling the culturally diverse: Theory and practice*. John Wiley & Sons. Chapter 3: Multicultural counseling competence for minority group therapists. pp. 57-86
- שורצמן, א. (2007). רופא לבן אלים שחורים: רפואת נפש מערבית בג'ונגל של אפריקה. תל אביב: אריה ניר.

11. המפגש הטיפולי בישראל עם מהגרים בכלל ועם יוצאי אתיופיה וברה"מ לשעבר בפרט
- Rotter, J. C., Hawley, L. D. (1998). Therapeutic approaches with immigrant families. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 6, 219-222.
  - שבתאי מ. (2001). לחיות עם זהות מאוימת. חוויות החיים עם שוני בצבע עור בקרב צעירים ומתבגרים יוצאי אתיופיה בישראל. מגמות, מ"א, 97-112.
  - יונגמן, ר., מינוצין-איציקסון, ש., זרה, מ. וזילבר, נ. (1998). ביטויים של מצוקות נפשיות בקרב יהודי אתיופיה. חברה ורווחה, י"ח(1), עמ' 75-95
  - ברגר, ר. (1999). עולים מחבר העמים: אפיונים, דרכים ועקרונות התערבות", בתוך ק. רבין (עורכת), להיות שונה בישראל: מוצא עדתי ומין בטיפול בישראל (עמ' 97-119). תל אביב: רמות.
  - פינקלשטיין, מ., וסלומון, ז. (2007). חשיפה לטראומה מדברת והשפעותיה על עולי אתיופיה, חברה ורווחה, כ"ז(4), עמ' 527-549.

12. המפגש הטיפולי של מטפלים חילונים ודתיים עם חרדים, דתיים וחילונים
- ויצטום, א., וגודמן, י. (2003). הפרעה, סיפור, טיפול: התערבות אסטרטגית נרטיבית רגישת תרבות באוכלוסייה חרדית. בתוך א. לשם, וד. רואר-סטריאר (עורכים), שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש (עמ' 275-309). ירושלים: מאגנס.
  - נוסבאום, ת., ושפיגלמן ר. (2012). רגישות תרבותית של מטפלים שאינם דתיים בעבודה עם ילדים והורים חרדים. מתוך ק. קפלן ונ. שטדלר (עורכות) מהישרדות להתבססות: תמורות בחברה החרדית בישראל ובחברה. ירושלים: מכון ון ליר.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %

הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 80 %
הגשת תרגילים 20 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

נא ראו סילבוס מעוצב וקריא יותר באתר הקורס.